

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREDI YA 12

XITSONGA: RIRIMI RO ENGETELA RO SUNGULA (FAL)

PAPILA RA 3 (P3)

HUKURI 2010

TIMARAKA: 100

NKARHI: tiawara ti2½

Papila leri ri na 7 wa tipheji.

SWITSUNDZUXO

1. Papila leri ri avanyisiwile hi SWIYENGE SWINHARHU:

XIYENGE XA A: Switshuriwa swa switsalwana	(50)
XIYENGE XA B: Switshuriwa swa switsalwambiko swo leha	(30)
XIYENGE XA C: Switshuriwa swa switsalwambiko swo koma	(20)
2. U languteriwa ku hlamula xivutiso XIN'WE eka xiyenge xin'wana na xin'wana.
3. Hlamula swivutiso hinkwaswo hi ririmi ra Xitsonga.
4. Sungula ku hlamula xivutiso XIN'WANA na XIN'WANA eka pheji YINTSHWA u tlhela u nkhwatihata emakumu ka xiyenge xin'wana na xin'wana.
5. Nombora nhlamulo hilaha swivutiso swi nomboriweke hakona. Nyika nhlamulo yin'wana na yin'wana nhlokomhaka leyi faneleke.
6. Endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala ntirho wa wena. Tirhisa pheji yin'we ntsena ku kombisa leswi u kunguhatiseke xiswona xitsalwana xa wena. Le henhla ka pheji leyi ku fanele ku tsariwa hi maletere lamakulu leswaku i NKUNGUHATO. U nga tirhisa mimepe yo hlengeleta miehleketo.
7. Tsala hi vurhon'wana (swi saseka no vonaka), u landzelela milawu leyi faneleke ya mapeletelo, mahikahatelo na mavumbelo ya swivulwa.
8. Landzelela swiletelo leswi andlariweke eka xivutiso xin'wana na xin'wana.
9. Tirhisa kwalomu ka 80 wa timinete eka XIYENGE xa A, 40 wa timinete eka XIYENGE xa B na 30 wa timinete eka XIYENGE xa C.

XIYENGE XA A: SWITSHURIWA SWA SWITSALWANA**XIVUTISO XA 1****Swiletelo:**

- Hlawula nhlokomhaka yin'we ntsena leyi u yi twisisaka swinene, u tsala xitsalwana hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwana xa wena xi fanele ku va na kwalomu ka 250 – 300 wa marito.

- 1.1 Tifilimi ta thelevhixini ti na xiave eku andziseni ka vugevenga etikweni. Pfumela kumbe u kaneta mhaka leyi. [50]

KUMBE

- 1.2 Rendzo ro leha leri ndzi nga tshama ndzi ri teka. [50]

KUMBE

- 1.3 N'wamitlangu wa ndhuma loyi ndzi n'wi rhandzaka swinene. [50]

KUMBE

- 1.4 Mali ya mpfuneto wa vana yi na xiave eku hangalaseni ka vuvabyi bya HIV na Aids. Aneka mavonelo ya wena ehenhla ka mhaka leyi. [50]

KUMBE

- 1.5 Kanela hi tinghozi ta le magondzweni leti vangiwaka hi vukungundzwana bya swipitikopo na van'wamathekisi. [50]

KUMBE

- 1.6 Hlamusela hi ku onha ka matirhiselo yo biha ya byalwa na swidzidziharisi erixakeni. [50]

KUMBE

- 1.7 Hi ku leteriwa hi xifaniso lexi nga laha hansi tsala xitsalwana u kombisa vubihi bya ku hanya hi mali ya vamachonisi.

[Xifaniso lexi xi huma eka nkandziyiso wa va ka Nova Development Corporation]

[50]

KUMBE

- 1.8 Hi ku leteriwa hi xifaniso lexi nga laha hansi kana hi ntshunxeko wa vukhongeri eAfrika-Dzonga.

[Xifaniso lexi xi huma eka nkandziyiso wa va ka Nova Development Corporation]

[50]

NTSENGO WA XIYENGE XA A:

50

XIYENGE XA B: SWITSHURIWA SWA SWITSALWAMBIKO SWO LEHA**XIVUTISO XA 2****Swiletelo:**

- Hlawula nhlokomhaka yin'we ntsena leyi u yi twisisaka swinene kutani u tsala xitsalwambiko hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xa wena xi fanele ku va na kwalomu ka 120 – 150 wa marito.
- Sungula nhlamulo ya wena eka PHEJI YINTSHWA.

2.1 Papila ra vutitivisi/vutihlavuteri (CV)

Tsala papila ra vutitivisi/vutihlavuteri (CV) leri u nga ta ri rhumela xikan'we na papila leri u ri tsaleke ro kombela ntirho.

[30]**KUMBE****2.2 Papila ra xinghana**

Munghana wa wena u loveriwile hi tata wa yena. Tsala papila u n'wi chavelela.

[30]**KUMBE****2.3 Mbulavulo**

Tanihi murhangeri wa vandla ra vuyimeri bya vadyondzi, lulamisa mbulavulo lowu u nga ta wu nyika hi siku ro lelana na vadyondzi va ka Giredi ya 12.

[30]**KUMBE****2.4 Matimu ya mufi**

Tsala matimu ya xaka ra wena leri hundzeke emisaveni lama nga ta hlayiwa hi siku ra nkosi wa yena.

[30]**NTSENGO WA XIYENGE XA B: 30**

XIYENGE XA C: SWITSHURIWA SWA SWITSALWAMBIKO SWO KOMA**XIVUTISO XA 3****Swiletelo:**

- Hlawula nhlokomhaka yin'we leyi u yi twisisaka swinene, kutani u tsala xitsalwambiko hi yona, kambe u nga humi emhakeni.
- Rhanga u endla nkunguhato u nga si sungula ku tsala.
- Xitsalwambiko xa wena xi fanele ku va na kwalomu ka 80 – 100 wa marito.

3.1 Dayari

Tsala vuxokoxoko bya migingiriko ya ntlhanu wa masiku eka dayari ya wena ya rendzodyondzo leri mi veke na rona.

[20]**KUMBE****3.2 Posikarata**

Kokwana wa wena u lahlekile. Tsalela eka nongonoko wa "Ndzi laviseni" u kombela ku pfuniwa.

[20]**KUMBE****3.3 Khadi**

Endla khadi ra xirhambo ro tlangela siku ra ku velekiwa ka rikotse ra ka n'wina leri u nga ta ri rhumela vanghana va wena.

[20]

NTSENGO WA XIYENGE XA C: 20
NTSENGO WA TIMARAKA: 100